

ΡΕΝΑ
ΡΩΣΣΗ-ΖΑΪΡΗ

ΜΙΚΡΟΙ
ΑΓΓΕΛΟΙ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Μικροί άγγελοι**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Ρένα Ρώσση-Ζαΐρη
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κατερίνα Λελούδη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Ρένα Ρώσση-Ζαΐρη, 2012
© Φωτογραφιών εξωφύλλου: C. Bowman/Corbis,
Ildiko Neer/Trevillion Images
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2012

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2012
Δέκατη τρίτη ανατύπωση: Σεπτέμβριος 2024, 43η χιλιάδα

ISBN 978-960-496-551-9

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.	PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
<i>Από το 1979</i>	<i>Publishers since 1979</i>
Έδρα:	Head Office:
Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση	121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Βιβλιοπωλείο:	Bookstore:
Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα	13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Τηλ.: 2102804800	Tel.: 2102804800

e-mail: info@psychogios.gr
psychogios.gr

ΡΕΝΑ
ΡΩΣΣΗ-ΖΑΪΡΗ

ΜΙΚΡΟΙ
ΑΓΓΕΛΟΙ

ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ

Προσφοράς λέξεις...

Σε μια συννεφιασμένη εποχή που δύσκολα πια χαμογελάμε, σε μια εποχή που ακόμα πιο δύσκολα χαρίζουμε ένα χαμόγελό μας, ένιωσα βαθιά μέσα μου την ανάγκη να γράψω αυτό το μυθιστόρημα. Μου έκοβε την ανάσα αυτή η ανάγκη, κι έτσι βούτηξα για άλλη μια φορά στη θάλασσα του νου, στα ίδια τα γρανάξια της ψυχής μου, κι άρχισα να γράφω. Από κάποια στιγμή και μετά με οδηγούσαν μόνοι τους οι ήρωες, έσφιγγαν το χέρι μου και γίνονταν ένα μαζί μου, παλεύαμε αντάμα με όλες μας τις δυνάμεις να αγγίξουμε τη λύτρωση.

Για να μπορέσω να αναπνεύσω ελεύθερα και πάλι.

Αυτή είναι η μαγεία της γραφής. Γι' αυτό τη λατρεύω...

Σπαρμένα κομμάτια της ζωής μου περιέχει κι αυτό το βιβλίο, όπως όλα σχεδόν τα μυθιστορήματα που έχω γράψει. Ένα μικρό νησί όπου πέρασα πολλά καλοκαίρια όταν ήμουν παιδί, ένα τρυφερό στ' αλήθεια νησί, που με έμαθε να κοιτάζω κατάματα τον ήλιο, να γεύομαι το απέραντο γαλάζιο του ουρανού και της θάλασσας. Περιέχει και ιστορίες για πράξεις ανθρώπων τις οποίες μου διηγήθηκαν άνθρωποι της καρδιάς μου όταν ήμουν κι εγώ μικρούλα, άνθρωποι που τώρα έχουν φύγει από κοντά μου. Τα λόγια τους ήταν σαν πουλιά έτοιμα να ανοίξουν τα φτερά τους και να πετάξουν μακριά μου, αλλά τελικά είχαν κουρνιαώσει κρυφά, χρόνια ολόκληρα, μέσα στην καρδιά μου, της έκαναν παρέα.

Λόγια της γιαγιάς μου, που γεννήθηκε στην Πόλη, όπως έλεγε πάντα και καμάρωνε, λόγια του λατρεμένου μου πατέρα...

«Κάνε το καλό και ρίξ' το στο γιαλό», συνήθιζε να λέει η γιαγιά μου, η Άρτεμη.

Μεγαλώνοντας κατάλαβα πως η άδολη προσφορά παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ψυχοσύνθεσή μας, στην ευτυχία μας. Μπορεί να σας φανεί εξωπραγματική η θυσία που έκανε η ηρωίδα του μυθιστορήματος, αλλά μη βιαστείτε να την κρίνετε. Η ίδια η ζωή είναι περισσότερο εξωπραγματική, περισσότερο απρόβλεπτη.

Ήθελα τόσο πολύ να γράψω ένα μυθιστόρημα με θέμα την προσφορά, να βυθιστώ στην ψυχή αυτού που προσφέρει την ίδια την ανάσα του στο συνάνθρωπό του. Γιατί τότε και μόνο τότε έχει πραγματική αξία το δώρο του.

Πιστεύω πως έχουμε καθημερινά απόλυτη ανάγκη τους ανθρώπους γύρω μας, όλους τους ανθρώπους. Και πως κάθε άνθρωπος χρειάζεται την προσφορά του συνανθρώπου του, κάθε του δώρο. Από την απλή ενθάρρυνση, το τρυφερό χαμόγελο, τη συμπαράσταση στις ηλιόλουστες αλλά και στις βροχερές ημέρες ως τη θυσία. Προσφέρει τόση ασφάλεια να ξέρεις πως μπορείς να στηριχτείς στους άλλους. Είναι το αντίδοτο της κατάθλιψης και της μιζέριας. Όταν νιώθουμε ασφάλεια, ανοίγουμε χωρίς φόβο τα φτερά μας, μπορούμε ακόμα και να πετάξουμε.

Είμαι απόλυτα σίγουρη πως όλοι, μα όλοι μας είμαστε «Μικροί Άγγελοι», πλασμένοι με τα ίδια τα υλικά του παράδεισου. Όλοι οι άνθρωποι είναι μικροί άγγελοι, όποιες πράξεις κι αν έκαναν, ακόμα και τις πιο άσχημες. Ίσως γιατί κάτι μαύρισε το διάβα της ζωής τους καθώς μεγάλωναν, γιατί κανένας δεν τους χάρισε το χαμόγελο της αγάπης και της φροντίδας. Και ξαφνικά το αγγελικό άσπρο της ύπαρξής τους μαύρισε. Γέμισε η ψυχή τους ανασφάλεια, γέμισε κακία.

Δεν έχω πρόθεση να ωραιοποιήσω τη ζωή. Έχω όμως απόλυτη εμπιστοσύνη στους ανθρώπους, προσπαθώ να χαρίζω χαμόγελα καρδιάς, έχω απόλυτη ανάγκη να μου χαρίζουν και μένα.

Η ζωή μας έχει ανάγκη από την προσφορά των άλλων, από τα συναισθήματα των άλλων.

Μου το δίδαξαν τα παιδιά αυτό, μου το διδάσκουν κάθε μέρα. Τα παιδιά ξέρουν να προσφέρουν άδολα, είναι απόφοιτοι μικροί άγγελοι, προσμένουν καθημερινά τα δικά μας δώρα για να συνεχίσουν να αντικρίζουν τον κόσμο με ένα καθάριο βλέμμα.

Χαμογελάς, σου χαμογελούν. Και το χαμόγελο, η πιο μικρή προσφορά αγάπης, μοιάζει ντόμινο που αλλάζει το γκρίζο της ζωής, το χρωματίζει άσπρο. «Ό,τι δίνουμε, παίρνουμε», σοφή κουβέντα αυτό...

Τι σημαίνει άραγε προσφορά; Και γιατί την έχουμε εκτοπίσει από το λεξιλόγιό μας;

Αν ψάξετε τη λέξη «προσφορά» στο διαδίκτυο, το μόνο που θα βρείτε είναι χίλιες μύριες διαφημίσεις για προσφορά υλικών αγαθών. Γιατί δυστυχώς τα υλικά αγαθά εκτόπισαν τα συναισθήματα από τη ζωή μας, μας αναγκάζουν να κολυμπάμε σε μια θάλασσα επιθυμιών.

Κι είναι αέναο αυτό το ταξίδι.

Μάθαμε να περιχαρακωνόμαστε, να χάνουμε την ευτυχία της συνύπαρξής μας με τους άλλους, το πόσο όμορφα αισθάνεται κανείς όταν προσφέρει άδολα. Ο σκοπός της ζωής και της ύπαρξής μας όμως είναι μόνο τα υλικά αγαθά; Ή κυρίως η προσφορά συναισθημάτων;

Σίγουρα οι γυναίκες ξέρουν καλύτερα απ' όλους να προσφέρουν τον εαυτό τους. Μάνα σημαίνει προσφέρω. Νύχτα μέρα προσφέρουμε στα παιδιά μας. Τοποθετούμε τις ανάγκες τους πάνω από τις δικές μας. Ξεχνάμε όμως πολλές φορές να τους διδάξουμε την προσφορά στο συνάνθρωπο. Κι είναι τόσο κρίμα, γιατί τους στερούμε ένα κομμάτι ευτυχίας...

Τραγουδάει την ίδια τη ζωή αυτό το μυθιστόρημα, μιλώντας ακόμα και για το θάνατο. Ένα από τα σπουδαιότερα δώρα που μπορούμε να προσφέρουμε στα παιδιά είναι να τους μιλήσουμε για το θάνατο. Μόνο έτσι τα μαθαίνουμε να ζουν και να χαίρονται την κάθε στιγμή της ζωής τους, να μη στενοχωριούνται, να μην γκρινιάζουν για το παραμικρό, να είναι ευτυχισμένα.

Γιατί τους αξίζει.

Ναι, μιλάμε στο παιδί για το θάνατο. Δεν το προστατεύουμε δίνοντάς του την εντύπωση πως είναι αθάνατο. Το θάνατο τον φοβάται μόνο όποιος δε ξει. Κι είναι αυτός που μας διδάσκει πως πρέπει να ζούμε το τώρα. Αν μιλήσουμε με τη σωστή γλώσσα στο παιδί, είναι σαν να του διδάσκουμε την ομορφιά της ζωής. Υπάρχει πιο όμορφη, πιο πολύτιμη διδασκαλία από αυτή;

Ναι, πρέπει να ζούμε την κάθε στιγμή, αλλά πώς μπορούμε να είμαστε ευτυχισμένοι; Και τι σημαίνει «προσφέρω»;

Οι Μικροί Άγγελοι είναι ένα μυθιστόρημα που πλημμυρίζει ήχους και μυρωδιές κι αγωνίζεται μαζί με σας, τους αναγνώστες του, να συνειδητοποιήσει αξίες πολύτιμες...

Και οι τρεις ηρωίδες του σας πιάνουν σφιχτά από το χέρι, ταξιδεύουν μαζί σας σε μια Ελλάδα που άλλοτε μας κανακεύει κι άλλοτε μας πληγώνει...

Η Νεφέλη, το κορίτσι με το χρυσό κουρέλι στα κατακόκκινα μαλλιά, η Άρτεμη, ένα τρυφερό, ευάλωτο παιδί, και η Μιρέλλα, με τον απέραντο εγωισμό και τη γοητεία, παλεύουν να ανακαλύψουν την ευτυχία που κρύβεται μέσα στη χούφτα μας. Τις ζωές τους τις καθορίζει, άθελά του, ένα αγόρι με μια κιθάρα, ο Άγγελος.

Τις ζωές τους τις νανουρίζουν τα λόγια του μεγάλου μας ποιητή, του Γιάννη Ρίτσου, τα λόγια που έγραψε για την κόρη του:

*Άλλη χαρά δεν είναι πιο μεγάλη
απ' τη χαρά που δίνεις.
Να το θυμάσαι, κοριτσάκι.*

Να το θυμόμαστε...

PENA ΡΩΣΣΗ-ΖΑΪΡΗ

1

*Το χρυσό κουρέλι που στα μαλλιά της φόραγε η Νεφέλη
να ξεχωρίζει απ' όλες μες στ' αμπέλι
ήρθανε δυο μικροί μικροί αγγέλοι
και της το κλέψανε.*

«Το ταγκό της Νεφέλης», ΧΑΡΟΥΛΑ ΑΛΕΞΙΟΥ

Δεν μπορεί να γεννηθήκαμε χωρίς κανέναν απολύτως λόγο σε αυτό τον κόσμο. Δεν μπορεί μια μέρα ο Θεός να είπε, ας δημιουργήσω τους ανθρώπους για να περνούν καλά στη Γη, να τρώνε, να πίνουν, να κοιμούνται, να κάνουν έρωτα και πολλούς απογόνους και να ζουν ζωή και κότα. Όχι, βρε αδελφέ. Δεν μπορεί να είναι έτσι.

Αδύνατον.

Γιατί γεννιόμαστε; Για να περάσουμε όσο το δυνατόν καλύτερα και μετά να πεθάνουμε; Όχι. Δεν είναι δυνατόν. Κάτι άλλο είχε κατά νου ο Θεός ή όποιος άλλος μας δημιούργησε. Για κάποιο σκοπό ήρθαμε σε αυτό τον κόσμο.

Όσο για το πώς μαζευτήκαμε όλοι εδώ... έχουν γραφτεί κι αποδειχτεί τόσο πολλά. Παλεύει η πίστη με τη λογική. Εγώ δεν αμφισβητώ κανέναν. Ούτε τον Δαρβίνο και τη θεωρία της εξέλιξης του ούτε κάποια μαύρη τρύπα που μια μέρα έτσι, στα καλά καθούμενα, άρχισε να παίζει τρελά παιχνίδια με το σύμπαν ούτε

καν πως ο Θεός μάς έπλασε κατ' εικόνα και ομοίωσή του. Γιατί να το αμφισβητήσω;

Εμένα με απασχολεί το γιατί. Ναι. Αλήθεια. Δεν ξέρω πολλούς στη μέχρι τώρα ζωή μου που τους απασχολούν κάτι τέτοια. Κι όποιους έτυχε και ρώτησα με κοίταζαν με ένα διερευνητικό βλέμμα και μετά χαμογέλασαν συγκαταβατικά και κούνησαν το κεφάλι τους.

Ναι, ξέρω. Με πέρασαν για αλλοπαρμένη.

Ποιος φυσιολογικός άνθρωπος ασχολείται με τέτοια πράγματα; Κανέναν. Ή τουλάχιστον εγώ δεν ξέρω κανέναν. Μόνο κάτι σπουδαίους φιλόσοφους που έχουν γράψει ένα σωρό βιβλία και αμφισβητεί ο ένας τον άλλο. Γιατί, σύμφωνα με την κοινή λογική που επικρατεί γύρω μου, «άνθρωπος» σημαίνει να περνάς καλά, όσο καλύτερα μπορείς στη ζωή σου, και να κοιτάξεις τον εαυτούλη σου...

Τώρα μπορεί και να φταίει το όνομά μου που σκέφτομαι και σκεφτόμουν πολύ από τότε που κατάλαβα τον εαυτό μου.

Με βάπτισαν Νεφέλη.

Κακό αυτό. Γιατί, απ' ό,τι έμαθα στο σχολείο και συγκεκριμένα στη μυθολογία, η Νεφέλη ήταν ένα σύννεφο που δημιούργησε ο Δίας και το έστειλε σε κάποιον που δε χώνευε, για να τον τιμωρήσει. Κι ο αχώνευτος είχε πει πολύ εκείνη τη μέρα και νόμιζε πως το σύννεφο που του έστειλαν ως τιμωρία ήταν γυναίκα, κι έτσι έκανε μαζί της δύο παιδιά, τον Κένταυρο και την Ωκεανίδα. Μη νομίζετε όμως πως είναι τόσο απλό. Ούτε καν αυτό. Ούτε καν η εκδοχή του ονόματός μου στη μυθολογία.

Ναι, ακούστε με που σας λέω.

Γιατί υπάρχει κι άλλη εκδοχή, σύμφωνα με την οποία η Νεφέλη παντρεύτηκε ένα βασιλιά, που δε θυμάμαι τώρα το όνομά του, και γέννησε κάποια παιδιά, ανάμεσά τους τον Φρίξο και την Έλλη...

Φρίξος και Έλλη.

Τους θυμάστε, έτσι; Μπερδεύτηκαν όλα μετά, όπως μόνο η ελ-

ληνική μυθολογία ξέρει να τα μπερδεύει με ανεπανάληπτο τρόπο, κι η Νεφέλη κάποια στιγμή έστειλε στα παιδιά της, για να τα βοηθήσει, ένα χρυσόμαλλο δέρας, αυτό, ντε, που έκανε διάσημο τον Ιάσονα και πάει λέγοντας...

Οπότε μπορεί να φταίει και το όνομά μου που σκέφτομαι τόσο πολύ, που μπερδεύομαι συνεχώς μέσα μου, προσπαθώντας να απαντήσω στα αναπάντητα. Η Νεφέλη πάντως ήταν θεά της φιλοξενίας. Γι' αυτό κι εγώ ένιωθα πάντα έτοιμη να φιλοξενήσω ολόκληρο τον κόσμο. Αφού πρώτα τον καταλάβω βέβαια.

Ήμουν μεγάλη πια, είχα πατήσει τα σαράντα ένα, κι είχα συνειδητοποιήσει πολλά, όταν κυκλοφόρησε, το 1996, απ' ό,τι θυμάμαι, ένα τραγούδι. Λεγόταν «Το ταγκό της Νεφέλης», το ερμήνευε με τη μαγευτική φωνή της η Χαρούλα Αλεξίου κι έμοιαζε λες και γράφτηκε για μένα, γιατί ήταν κομμένο και ραμμένο στα μέτρα μου. Την πρώτη φορά που το άκουσα τα έχασα. Δεν πίστευα στα αυτιά μου. Γιατί έμοιαζε να περιγράφει ολόκληρη τη ζωή μου...

*Το χρυσό κουρέλι που στα μαλλιά της φόραγε η Νεφέλη
να ξεχωρίζει απ' όλες μες στ' αμπέλι
ήρθανε δυο μικροί μικροί αγγέλοι
και της το κλέψανε.*

Είχα συναντήσει κι εγώ δύο μικρούς αγγέλους στη ζωή μου, είχα γίνει ένα μαζί τους. Τους είχα ανάγκη τους αγγέλους μου, πίστευα πως με είχαν ανάγκη κι εκείνοι, πως με αγαπούσαν. Τους ζάλιζα καθημερινά με τις ερωτήσεις και τις απίστευτες θεωρίες μου σχετικά με την αποστολή μας σ' αυτό τον κόσμο. Και σιγά σιγά, θέλοντας και μη, άρχισαν και οι άγγελοί μου να αναρωτιούνται...

Όχι, δε φόραγα κανένα χρυσό κουρέλι στα μαλλιά μου, ούτε κατά διάνοια δεν ήθελα να ξεχωρίζω. Ξεχώριζα όμως. Γιατί είχα την ατυχία να γεννηθώ όμορφη. Πολύ όμορφη. Το χειρότερο που

μπορεί να σου συμβεί στη ζωή, σύμφωνα με τις εμπειρίες μου. Γιατί κανένας δε βλέπει το χαρακτήρα σου, κανένας δεν προσπαθεί να καταλάβει τι άνθρωπος είσαι, αν ταιριάζεις μαζί του, αν αξίζεις... Η ομορφιά θαμπώνει. Τους θαμπώνει όλους. Και δεν κοιτάζουν τίποτα άλλο παρά μόνο το πρόσωπο και το σώμα σου. Προσπαθούν να σε εκμεταλλευτούν. Σε ζηλεύουν, προσπαθούν να σου κάνουν κακό, σε μεταχειρίζονται όπως εκείνοι θέλουν...

Ναι, το χρυσό κουρέλι ήταν η ομορφιά μου. Κι ήθελαν όλοι να την κάνουν δική τους.

Όταν ήμουν μικρή όμως, παιδούλα ακόμα, δεν ήξερα αν ήμουν όμορφη. Το αντίθετο. Πίστευα πως ήμουν ασχημόπαπο, για πολλούς και διαφορετικούς λόγους. Ένα αδύνατο κορίτσι με άσπρο δέρμα, μπλε μάτια και κόκκινα μαλλιά. Τίποτα το σπουδαίο!

Στενοχωριόμουν κιόλας όταν με κοίταζαν με έναν παράξενο θαυμασμό στο βλέμμα οι άνθρωποι.

«Είσαι κόρη μάγισσας;» με ρωτούσαν συχνά τα παιδιά στο σχολείο.

Βούρκωνα. Κατέβαζα το κεφάλι μου. Έτρεχα μακριά τους. Εγώ; Κόρη μάγισσας; Μα γιατί; Η κόρη της μάγισσας έχει κατκόκκινα μαλλιά και μπλε μάτια;

Ευτυχώς όμως είχα δικούς μου δύο μικρούς αγγέλους. Ήταν οι φιλενάδες μου, η Μιρέλλα κι η Άρτεμη. Οι κολλητές μου. Μου έδιναν κουράγιο, τους έδινα κι εγώ, όσο μου περίσσευε βέβαια. Κι αρχίσαμε να ψαχουλεύουμε μαζί τη ζωή, να μαθαίνουμε το καθετί ή να προσπαθούμε να το μάθουμε και να το ερμηνεύουμε με την αθωότητα και την απειρία της νιότης. Φυσικά, τότε που σουλατσάραμε στα χρόνια της παιδικής μας ανεμελιάς, της τόσο πολύτιμης αθωότητας, δεν ήθελε η μία να κλέψει τίποτα από την άλλη... Το αντίθετο.

Γεννηθήκαμε και οι τρεις μας στον Πόρο, στο πιο όμορφο νησί του Αργοσαρωνικού. Από την πρώτη στιγμή που αγνάντεψα το υγρό στοιχείο άρχισα να λατρεύω τη θάλασσα. Κομμάτι

της ύπαρξής μου την ένιωθα. Ένα μικρό νησάκι είναι ο τόπος μου κι όμως τον θεωρούσα ομφαλό της γης. Γιατί δεν είχα πάει πουθενά αλλού, γιατί δεν ήξερα πως πέρα από τη θάλασσα υπάρχουν κι άλλοι πολλοί τόποι, πράγματα και θαύματα.

Κι όταν το έμαθα δηλαδή τι κατάλαβα; Αλλά αυτό είναι αλλουνού παπά ευαγγέλιο.

Ο Πόρος ήταν και είναι για μένα ο παράδεισος στη γη. Και δεν είναι μόνος του. Έχει απέναντί του τον Γαλατά. Μια ανάσα θαλάσσιος δρόμος χωρίζει το νησί μου από την όμορφη κωμόπολη της ακτής της Πελοποννήσου κι ύστερα άλλη μια ανάσα ανατολικά και βρίσκεσαι στον πιο μυρωδάτο κήπο του κόσμου όλου: το Λεμονοδάσος. Στα χρόνια που ήμουν μικρούλα τουλάχιστον, γιατί σήμερα, όπως πολλά άλλα, το Λεμονοδάσος αποτελεί κι αυτό παρελθόν...

Αλμύρα και άνθη λεμονιάς. Γαλάζιο, άσπρο και πράσινο. Τα χρώματα που κέντησαν τον καμβά της νιότης μου. Μια νιότη που μύριζε δροσερό θαλασσινό αεράκι μπερδεμένο με θεϊκό άρωμα από άνθη λεμονιάς. Μια νιότη ανακατεμένη με πράσινο και γαλάζιο, χρυσές αμμουδιές και θαρραλέα πεύκα που κατεβαίνουν μέχρι το κύμα.

Μικρό το νησί μου, γεμάτο χαρές, ίδιος μικρούλης Βόσπορος, όπως άκουγα να λέει τόσο συχνά η γιαγιά μου. Πόρος σημαίνει στενό πέρασμα, γιατί χωρίζεται από την Πελοπόννησο και από τον Γαλατά με ένα κανάλι κοντά τριακόσια μέτρα.

Με το που φτάνεις στο νησί μου σε καλωσορίζει ένα κάτασπρο ρολόι με γαλάζιο τρούλο, που υψώνεται αγέρωχα ανάμεσα σε φραγκοσυκιές και πεύκα και μοιάζει να σε κοιτάζει. Ίσως γιατί θέλει να σου δείξει πόσο γρήγορα περνάει η ζωή, θέλει να σε βοηθήσει να συνειδητοποιήσεις πως πρέπει να ζεις την κάθε στιγμή. Κι αυτό το ρολόι είναι το πρώτο πράγμα που αντικρίζει ο ήλιος στο νησί, το λούζει ροζ με το νυσταγμένο πρωινό του φως, το βάφει κατακόκκινο με τα πορφυρά χρώματά του όταν βασιλεύει. Είναι σαν γλάρος κάτασπρος στο γαλάζιο φόντο του ου-

ρανού το ρολόι μας. Χρειάζεται να ανηφορίσεις για να φτάσεις κοντά του και τότε το πολύτιμο δώρο του, η θέα από εκεί ψηλά, σε αποζημιώνει. Μήπως έτσι δεν είναι και η ζωή; Χρειάζεται να κουραστείς, να λαχανιάσεις, για να κερδίσεις τα δώρα της...

Σε καλωσορίζουν ακόμα το Προγυμναστήριο και το Κέντρο Εκπαίδευσης του Πολεμικού Ναυτικού, που λάμπουν πλημμυρισμένα από τις μπλε κι άσπρες στολές των ναυτών.

Παλιά σε καλωσόριζε και το τυχερό πλοίο: το θωρηκτό Αβέρωφ, το πλοίο-θρύλος του Πολεμικού Ναυτικού, που ήταν αγκυροβολημένο στον Πόρο. Ένα πλοίο γκριζο με πολύχρωμες ηρωικές αναμνήσεις...

Αυτό το νησί δε μοιάζει με άλλα. Αποτελείται από δύο νησιά: τη Σφαιρία και την Καλαυρία. Πάνω σε κρατήρα ηφαιστείου κάθεται η Σφαιρία και δεν τη νοιάζει καθόλου. Με καμάρι φιλοξενεί την πόλη του Πόρου και χωρίζεται από την Καλαυρία με ένα μικρό, μικρούτσικο κανάλι, αμέσως μετά το Κέντρο Εκπαίδευσης.

Ένα νησί γεμάτο ομορφιές είναι ο Πόρος, γεμάτο πεύκα που έχουν κατακτήσει τους μικρούς του λόφους, ακόμα και τις γεμάτες άμμο και βότσαλα παραλίες του. Η πόλη του, αρχόντισσα, σχηματίζει μια γοητευτική νησιώτικη πολιτεία. Στενά σοκάκια, νεοκλασικά σπίτια με γκριζες και κόκκινες πέτρες, διώροφα σπίτια στολισμένα με μπουκαμβίλιες, αλλά και ταβερνάκια με αυλές πνιγμένες στα λουλούδια, ζαχαροπλαστεία, εστιατόρια, παραλιακά καφενεία. Δεν είναι αιγαιοπελαγίτικη η αρχιτεκτονική εδώ, φαντάζει πιότερο σαν κάποιο παλιό, ξεχασμένο μέρος της Αθήνας.

Κάθε γωνιά και μια μικρή έκπληξη.

Μια βόλτα στην προκουμαία παρέα με τις μυρωδιές από τα λιαστά χταπόδια που ψήνονται στα κάρβουνα σε μαγεύει. Μια επίσκεψη στη μεγάλη μας εκκλησία, τον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Γεωργίου με τις τοιχογραφίες του Παρθένη, σε κάνει να ανατριχιάζεις από το δέος.

Μικρές βάρκες παντού. Όμοιες θαλασσινές πεταλούδες κόκκινες, κίτρινες, πράσινες, μπλε, σχίζουν ακούραστες τα ήρεμα νερά,

ενώνουν ξηρές, ενώνουν ανθρώπους. Ένα ατελείωτο πηγαινέλα. Πόρος-Νεώριο, Πόρος-Γαλατάς, Πόρος-Μοναστήρι...

«Μοναστήρι! Μοναστήρι!» φωνάζουν οι βαρκάρηδες, περιμένοντας αυτούς που θέλουν να επισκεφτούν το μοναστήρι της Ζωοδόχου Πηγής, ένα πανέμορφο δείγμα νησιωτικής μοναστηριακής αρχιτεκτονικής. Χτίστηκε πολύ παλιά σε μια καταπράσινη πλαγιά που βλέπει τη θάλασσα, ανατολικά της πόλης, και κρύβει μεγάλη ιστορία. Λένε πως το νερό της πηγής του διαθέτει θεραπευτικές ιδιότητες.

Θέλει πολλά ο άνθρωπος για να είναι ευτυχισμένος όταν μεγαλώνει σε τέτοιο μέρος; Πίστευα πως ήμουν πολύ τυχερή που ζούσα σε αυτό το μικρό αλλά μαγευτικό νησί. Πίστευα...

Γεννήθηκα ανήμερα Χριστούγεννα του 1955. Μια χρονιά που η Ελλάδα μένει χωρίς πρωθυπουργό, μια και πεθαίνει ο Αλέξανδρος Παπάγος και τα ανάκτορα αναθέτουν τη σύσταση νέας κυβέρνησης στον Κωνσταντίνο Καραμανλή, που ήταν ήδη υπουργός Δημοσίων Έργων. Τα πολιτικά γεγονότα έτρεχαν τότε σαν να τα κυνηγούσαν. Μόλις ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ορκίστηκε πρωθυπουργός, έγινε κι αρχηγός του Ελληνικού Συναγερμού. Το 1956 όμως τον διέλυσε και ίδρυσε ένα δικό του κόμμα, την Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση (ΕΡΕ). Την ίδια χρονιά ζήτησε και έλαβε εντολή διάλυσης της Βουλής. Κι ενώ εγώ κέρδιζα ένα χρόνο στην πλάτη μου, εκείνος κέρδισε τις εκλογές...

Αλλά εμένα φυσικά δε με αφορούσε το θέμα.

Η δική μου οικογένεια δεν ήταν φτωχή, αλλά δεν ήταν και πλούσια. Μια κανονική ελληνική οικογένεια μεσοαστικής τάξης με τα δεδομένα της εποχής. Αν μου έλεγε κανείς να την κρίνω με τα σημερινά; Φτωχή! Πάμφτωχη! Ζούσαμε χωρίς ανέσεις, αλλά δε μας ένοιαζε καθόλου. Γιατί δεν ξέραμε τι σημαίνει άνεση. Δεν είχαμε αυτοκίνητο, ούτε ηλεκτρικό ψυγείο, δεν είχαμε καλοριφέρ, δεν είχαμε τηλέφωνο κι ένα σωρό άλλα που στις ημέρες μας τα θεωρούμε δεδομένα. Εκείνα τα χρόνια οι άνθρωποι είχαν άλλες προτεραιότητες. Το μόνο που ήθελαν ήταν να ζουν ειρη-

νικά και να έχουν ένα κομμάτι ψωμί να βάλουν στο στόμα τους. Κι όμως ήταν ή τουλάχιστον έμοιαζαν ευτυχημένοι κι ανέμελοι.

Πονεμένη η γενιά των γονιών μου, προσπαθούσε να γιατρέψει τις πληγές της από όλα τα τραγικά των προηγούμενων χρόνων. Όσα άφησε ανέγγιχτα ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και δεν ήταν πολλά, όλα ισοπεδώθηκαν από τον εμφύλιο σπαραγμό που ακολούθησε. Κι όσοι επέζησαν προσπαθούσαν να ξεχάσουν θύματα και τραγικές απώλειες κι από τις δύο πλευρές, προσπαθούσαν να τα βγάλουν πέρα όσο καλύτερα μπορούσαν και να μεγαλώσουν τα παιδιά τους. Τους ήταν αρκετό αυτό. Αντιπροσώπευε την ευτυχία τους.

Ο μπαμπάς μου, ο Νικηφόρος, έκανε ένα επάγγελμα που στα μάτια μου φάνταζε μαγικό. Ήταν ζαχαροπλάστης. Εκείνη την εποχή δεν υπήρχαν και πολλά ζαχαροπλαστεία στον Πόρο. Τρία μονάχα. Το ένα ήταν το δικό μας. Το μαγαζί του μπαμπά μου άπλωνε τις γλυκές του πραμάτιες στο όμορφο λιμάνι του νησιού απέναντι ακριβώς από το σημείο όπου άραζαν τα πλοία και τα φέριμποτ που έρχονταν από τον Πειραιά.

«Αίγινα-Μέθανα-Πόρος-Ύδρα-Ερμιόνη-Σπέτσες», έγραφαν τα περισσότερα στις πινακίδες με τα δρομολόγια τους. Μα τι μέρη ήταν άραγε αυτά; Νησιά; Σαν και το δικό μου νησί; Δε με ένοιαζε τότε, δεν ήθελα να μάθω. Ήμουν σίγουρη πως το νησί μου ήταν το πιο όμορφο στον κόσμο. Ίσως γιατί λάτρευα το μέρος που είχα γεννηθεί και μου άρεσε να πιστεύω πως όμοιό του δεν υπήρχε. Ίσως γιατί ήξερα πως, όσο κι αν ήθελα, δεν μπορούσα να πάω πουθενά αλλού εκτός από τον Πόρο και... όσα δε φτάνει η αλεπού τα κάνει κρεμαστάρια.

Παιδάκι ακόμα, στην πρώτη τάξη του δημοτικού, έβγαίνα τρέχοντας από το μαγαζί του μπαμπά, τα καλοκαίρια συνήθως, και πλησίαζα τους αμέτρητους επιβάτες που αποβιβάζονταν από τα πλοία. Σαν ήρωες παραμυθιού φάνταζαν στα μάτια μου αυτοί οι άνθρωποι. Είχαν έρθει από έναν άλλο κόσμο, έναν κόσμο παράξενο, μακρινό, που δεν ανήκε στα όρια της δικής μου

ζωής, η οποία γύρω τριγύρω είχε θάλασσα και μόνο θάλασσα.

«Δεν είναι πιο όμορφος ο Πόρος από την Αίγινα, τα Μέθανα κι όλα τα άλλα μέρη που πηγαίνει το πλοίο;» τους ρωτούσα, καθώς στριμώχνονταν ιδρωμένοι στο λιμάνι, αγκαλιά με τις βαλίτσες τους, κι έψαχναν να βρουν κάποιο μεταφορικό μέσο.

Με κοιτούσαν παράξενα κι οι περισσότεροι κουνούσαν καταφατικά το κεφάλι τους.

Ήθελαν άραγε να απαλλαγούν από την παρουσία μου ή μου έλεγαν την αλήθεια; Δε με ένοιαζε. Ήθελα απλά να σιγουρευτώ πως είχα δίκιο. Ακόμα κι ένα απλό κούνημα του κεφαλιού τους μου ήταν αρκετό. Ούτε μου περνούσε από το μυαλό πως τους ενοχλούσα ή μπορεί να μην είχαν επισκεφθεί τα μέρη που τους έλεγα. Κι ήταν αλλιώτικοι αυτοί οι άνθρωποι, οι περισσότεροι Αθηναίοι. Ένωθες πως τα ξέρουν όλα στο βλέμμα τους. Ήταν ντυμένοι πιο όμορφα από εμάς, είχαν άλλον αέρα. Τα παιδιά τους φορούσαν ρούχα καινούργια, ραμμένα ή αγορασμένα στα μέτρα τους. Πόσο μεγάλη εντύπωση μου έκανε αυτό, γιατί εγώ ντυνόμουν πάντα με ό,τι περίσσευε ή ό,τι δεν έκανε πια στη μεγαλύτερη αδελφή μου. Ακόμα κι αν μου έραβε κάτι καινούργιο η μαμά, ήταν τουλάχιστον δύο με τρία νούμερα μεγαλύτερό μου, για να με βολέψει αρκετά χρόνια. Αφού ο ποδόγυρος στις φούστες και τα φουστάνια μου έφτανε σχεδόν μέχρι τη μέση μου.

Οι άνθρωποι όμως με τα καινούργια ρούχα, αυτοί που χώνονταν με το έτσι θέλω στη ζωή μου, που γέμιζαν με το έτσι θέλω το νησί μου, φαίνονταν παράξενοι και ταυτόχρονα μαγευτικοί επιβάτες ενός άλλου πλανήτη, που έπρεπε, μέσα στην αθωότητά μου, να με πείσουν πως ο κόσμος όλος όφειλε να είναι ο Πόρος και μόνο ο Πόρος.

Κι ενώ ζούσα σε αυτή την εύθραυστη βεβαιότητά μου, κάτι έγινε και ράγισε το γυαλί. Δεν είναι εύκολο να διαχειριστεί ένα μικρό παιδί το ότι ο κόσμος του δεν είναι αυτός που νομίζει. Κι αυτό μπορεί να γίνει τόσο απλά και τόσο εύκολα.

Κάποια ζεστή μέρα του Αυγούστου είχα τρέξει και πάλι έξω

από το μαγαζί κι είχα πλησιάσει αυτούς που αποβιβάζονταν από κάποιο φέριμποτ και συγκεκριμένα μια χοντρή κυρία που ξεφυσούσε από τη ζέστη. Κρατούσε ένα σωρό βαλίτσες στα χέρια της κι είχε αγκαλιά της ένα κουρεμένο σκυλάκι, πετσάκι και κόκαλο, το οποίο τσίριζε συνέχεια σαν να το έσφαζαν.

«Δεν είναι πιο όμορφος ο Πόρος από την Αίγινα, τα Μέθα-να και...» ξεκίνησα να ρωτήσω για άλλη μια φορά.

Κάτι στο βλέμμα της όμως με έκανε να καταπιώ τα λόγια μου. Γιατί η χοντρή κυρία με κοίταξε με ένα ανιχνευτικό βλέμμα από την κορφή μέχρι τα νύχια κι ύστερα ξίνισε τα μούτρα της.

«Όχι, κάνεις λάθος, μικρή. Και μια που ρωτάς, μπορώ να σου πω πως η Αίγινα είναι πολύ πιο όμορφο νησί», μου απάντησε με μια κακία στη φωνή της.

Τα έχασα. Έμεινα με ανοιχτό το στόμα. Η Αίγινα; Ποια ήταν αυτή η Αίγινα και πώς τολμούσε να συναγωνιστεί τον παράδεισό μου; Εκείνη την ημέρα δε βοήθησα τον μπαμπά στο μαγαζί κι έτρεξα με τα πόδια στο σπίτι μας στο Νεώριο. Αυτήν τη διαδρομή την έκανα, όταν δε βιαζόμουν, μέσα σε μισή ώρα. Αλλά σίγουρα εκείνη τη μέρα δε χρειάστηκα τόσο.

Μπήκα φουριόζα στο σπίτι κι έτρεξα να βρω τη μαμά μου. Καθάριζε ψάρια στην κουζίνα. Μπελάδες μύριζα, γιατί τα ψάρια δε μου άρεσαν καθόλου και γινόταν τρικούβερτος καβγάς μέχρι να καταπιώ με το ζόρι λίγες μπουκιές. Όμως εκείνη τη στιγμή δε με ενδιέφεραν τα ψάρια.

«Είναι η Αίγινα πιο όμορφη από τον Πόρο; Είναι; Πες μου!» ζήτησα να μάθω, λαχανιασμένη.

«Τι δουλειά έχεις εδώ, Νεφέλη; Γιατί δεν είσαι στο ζαχαροπλαστείο;» με ρώτησε αυστηρά η μαμά. «Και τι έκανες πάλι; Ρωτούσες χαζομάρες τον κόσμο; Σου έχω πει εκατό φορές πως δεν είναι σωστό να κάνεις τέτοια πράγματα. Δεν ενοχλούμε τους άλλους!»

«Αχ, μαμά, πες μου πως ο Πόρος είναι το πιο όμορφο μέρος του κόσμου. Είναι αλήθεια αυτό, δεν είναι;» θυμάμαι πως τη ρώτησα με μια αγωνία στη φωνή.

«Δεν υπάρχει όμορφο ή άσχημο μέρος. Σε μερικούς αρέσει το ένα και σε μερικούς το άλλο. Και τώρα τρέχα στο μαγαζί και...»

Έλεγε, έλεγε, μα δεν την άκουγα. Την κοιτούσα μονάχα. Είχα απογοητευτεί. Με είχε μπερδέψει. Όλα είναι όμορφα κι άσχημα ταυτόχρονα; Ήταν ποτέ δυνατόν;

Κάθισα αμίλητη και απογοητευμένη σε μια καρέκλα στην κουζίνα. Μπορεί να ήμουν έξι χρονών, αλλά ήξερα καλά πως η μαμά δεν ήταν ευτυχισμένη. Αν κι εκείνο τον καιρό δεν μπορούσα να προσδιορίσω τι σημαίνει «ευτυχία». Όμως καταλάβαινα πως δεν ήταν χαρούμενη.

Η καμμένη η μαμά μου. Η Αγγελική. Μου θύμιζε τις υπηρέτριες που υπάρχουν στα παλάτια. Στα παραμύθια. Όλη μέρα δουλειές έκανε. Δουλειές και τίποτα άλλο. Ξυπνούσε με κατεβασμένο το κεφάλι, έφτιαχνε πρωινό στον μπαμπά και στα δύο της παιδιά, σε εμένα δηλαδή και στην αδελφή μου, την Τατιάνα, και μετά συνέχιζε να δουλεύει χωρίς σταματημό.

«Γιατί δε χαμογελάς ποτέ, μαμά;» την είχα ρωτήσει μια μέρα. Τα έχασε. Με κοίταξε καλά καλά και μετά βούρκωσε.

«Γιατί δεν πηγαίνεις να παίξεις;» μου απάντησε.

Κι αυτό ήταν όλο.

Δεν την ξαναρώτησα, για να μη στενοχωριέται. Όμως προσπαθούσα, όσο μπορούσα, να την κάνω να χαμογελάει. Της έλεγα όλα τα αστεία που μάθαινα στο σχολείο, όλες τις σκανταλιές που έκαναν τα αγόρια, αλλά εκείνη δεν έσκαγε ούτε ένα τόσο δα χαμόγελο.

«Ωστε έτσι, ε;» μου έλεγε μονάχα.

Δεν την είδα ποτέ να κάτσει να πιει ένα καφεδάκι σαν άνθρωπος. Δεν την είδα ποτέ να πηγαίνει σε κάποια φίλη της. Έβγαλε μόνο για ψώνια. Τις υπόλοιπες ελεύθερες ώρες της έραβε. Έραβε ό,τι έβρισκε μπροστά της. Μπορούσε να μετατρέψει ένα τραπεζομάντιλο σε παιδικό φόρεμα, ένα κοστούμι του μπαμπά σε δικό της ταγέρ, ένα λιωμένο ύφασμα σε μαξιλαράκια του καναπέ. Έραβε, έραβε, έραβε...

Τώρα που το σκέφτομαι, μπορεί και να έραβε τους ίδιους της τους καημούς. Πάντως το σπίτι μας, όπου και να στεκόσουν, όπου και να καθόσουν, ήταν γεμάτο καρφίτσες. Βασανιστήριο μου φαινόταν οι ώρες που στεκόμουν όρθια για να μου κάνει πρόβα. Φυσούσα, ξεφυσούσα, αλλά δε μου περνούσε. Η μαμά, πάντα με δυο τρεις καρφίτσες στα χείλη, μουρμούριζε μουτρωμένη:

«Κάτσε ίσια! Μην κουνιέσαι! Θα τρυπηθείς!»

Είτε καθόμουν όμως είτε δεν καθόμουν ίσια, όπως συνήθιζε να μου λέει, πάντοτε τρυπιόμουν. Τις μισούσα τις καρφίτσες, τη μισούσα τη ραπτική και σε όλη μου τη ζωή με το ζόρι ράβω έστω κι ένα κουμπί. Κι αυτό όταν είναι απολύτως απαραίτητο. Όμως ήταν το χόμπι της μαμάς ή καλύτερα ο τρόπος που είχε εφεύρει να εξοικονομεί χρήματα για την οικογένεια και το σεβόμουν απόλυτα, όσο κι αν με νευρίαζε η απασχόλησή της...

Όταν ήμουν έξι χρονών, η μαμά είχε ήδη κλείσει τα σαράντα έξι της χρόνια, αλλά έμοιαζε μεγαλύτερη. Εμένα με είχε γεννήσει στα σαράντα της, την Τατιάνα στα τριάντα πέντε. Ο μπαμπάς μου είχε γεννηθεί την ίδια χρονιά με τη μαμά. Φαίνεται όμως πως ήθελε γιο κι όχι κόρη, όταν η μαμά είχε μείνει έγκυος σε μένα. Γι' αυτό κι όταν με πρωτοαντίκρισε απογοητεύτηκε, γι' αυτό και δε με συμπαθούσε καθόλου. Γιατί δεν ήμουν το αγόρι που περίμενε. Μόνο την Τατιάνα αγαπούσε. Μόνο την Τατιάνα χαίδευε, μόνο την Τατιάνα νοιαζόταν, μόνο την Τατιάνα...

Κοιτούσα βουρκωμένη τη μαμά εκείνη την ημέρα. Κοιτούσα βουρκωμένη μια μαμά που δε χαμογελούσε ποτέ και μόλις εκείνη τη στιγμή μού είχε διαλύσει το όνειρό μου με τα λόγια της.

Όχι. Όχι, εγώ ήμουν δυνατό κορίτσι κι όλα ήταν ωραία, δεν ήταν; Μόνο που ξαφνικά είχα συνειδητοποιήσει πως δεν μπορούσα να πιαστώ πια από το παραμύθι που είχα κατασκευάσει για να αντέχω άλλα πράγματα πονεμένα, πως δε ζούσα στον παράδεισο του κόσμου όλου. Υπήρχε κι άλλο μέρος το ίδιο ωραίο με το νησί μου, η Αίγινα. Τη μίσησα εκείνη τη μέρα την Αίγινα,

λες κι έφταιγε εκείνη για όλα μου τα βάσανα, ακόμα και... για το ότι δε με αγαπούσε ο μπαμπάς μου.

Η μαμά το ήξερε καλά, φαίνεται, γι' αυτό και, όταν δεν ήταν μπροστά η αδελφή μου κι ο μπαμπάς, με χάιδευε κρυφά, με έκλεινε στην αγκαλιά της και με φιλούσε.

«Τι φταις κι εσύ, καημένο μου;» της είχε ξεφύγει μια μέρα, όταν ήμουν πιο μικρούλα, νομίζοντας πως εγώ δε θα το καταλάβαινα.

Αλλά το κατάλαβα, και πολύ καλά μάλιστα, μόνο που δεν ήξερα σε τι είχα φταιξει. Ούτε καν γιατί ήμουν καημένο. Για να το λέει η μαμά όμως, σίγουρα είχα κάνει κάποιο λάθος. Κι αυτό το λάθος ήταν που έκανε τον μπαμπά μου να μη με αγαπάει. Οπότε δεν του κρατούσα και μεγάλη κακία, μέχρι να ξεχάσει τη σκανταλιά μου και να μ' αγαπήσει πάλι.

Η Τατιάνα, η μεγαλύτερη αδελφή μου, δεν ξέρω αν μ' αγαπούσε. Μπορεί να, μπορεί και όχι. Όμως χαιρόταν πολύ όταν καταλάβαινε πως είχε την αποκλειστικότητα στην αγκαλιά του μπαμπά μας. Με κοιτούσε με ένα βλέμμα που έλεγε: «Καλά να πάθεις!» ή «Ζήλια, ψώρα!» Και χαμογελούσε χαρούμενη.

Όμως εγώ δε ζήλευα. Αλήθεια λέω. Μόνο που με πονούσε λιγάκι η καρδιά μου. Αλλά αυτός ο πόνος περνούσε γρήγορα, γιατί μόλις ο μπαμπάς άρχιζε τα παιχνίδια και τις αγκαλιές με τη μεγάλη του κόρη εγώ έτρεχα έξω από το σπίτι μας, κατέβαινα τρέχοντας τα σκαλιά που οδηγούσαν στη μικρή μου παραλία και κουλουριαζόμουν στα βότσαλα της ακτής. Μου άρεσε να κουλουριαζόμαι γιατί ένιωθα πως χάιδευα κι εγώ τον εαυτό μου και του έλεγα πως είναι «καλό» παιδί και πως γρήγορα θα το καταλάβει κι ο μπαμπάς και θα με θέλει και μένα δίπλα του.

Πολύ την αγαπούσα την παραλία μου, πολύ με είχε βοηθήσει να μη στενοχωριέμαι. Τα σκαλιά που ξεκινούσαν από το δρόμο, έξω από το σπίτι μου στο Νεώριο, κατέληγαν σε ένα μόλο. Ήταν ένας μικρός τσιμεντένιος μόλος, πλασιωμένος από βράχια, που χώριζε την παραλία μου στα δύο. Δεξιά σχηματιζόταν μια τόση

δα παραλία με γυαλιστερά βότσαλα. Ίσα που χωρούσε δυο τρεις ανθρώπους. Κι ύστερα αδιαπέραστα βράχια δημιουργούσαν κάτι σαν τείχος προστασίας. Από την άλλη μεριά του μόλου η παραλία πλάταινε και γινόταν ένα με την παραλία του Νεώριου.

Καμιά φορά καθόμουν άκρη άκρη στο μόλο κι άφηνα τα κύματα να με κάνουν μούσκεμα. Χειμώνα καλοκαίρι κατέβαινα στην παραλία μου. Δε μ' ένοιαζε αν έκανε τσουχτερό κρύο ή καύσωνα, δε μ' ένοιαζε ούτε κι αν έβρεχε. Ήταν το δικό μου καταφύγιο κι ήταν πνιγμένο στα πεύκα. Γιατί στο νησί μου τα πεύκα κάνουν υπέροχη παρέα με τις παραλίες. Ένα βήμα από τη θάλασσα φυτρώνουν και δε σκιάζονται από το αλμυρό νερό. Κατάφυτες παραλίες έχει ο Πόρος, αλμυρά καθάρια γαλάζια νερά, που γίνονται ένα με τα κουκουνάρια, τις λαμπερές καταπράσινες πευκοβελόνες και τα καμαρωτά κλαδιά των πεύκων.

Θυμάμαι πως σκεφτόμουν πολύ όταν ήμουν μικρή. Όσο κι αν σκεφτόμουν όμως, δεν μπορούσα να βρω την αιτία που δε με ήθελε κοντά του ο μπαμπάς μου, ούτε που δε μου έκανε παρέα. Μήπως γιατί δεν του έμοιαζα; Ο μπαμπάς μου είχε σγουρά καστανά μαλλιά και καστανά μάτια. Και; Εγώ έφταιγα σ' αυτό; Ούτε στη μαμά μου έμοιαζα. Η Τατιάνα ήταν ίδια, ολόγεια η μαμά. Είχε μακριά ολόγεια μαύρα μαλλιά και μαύρα μάτια. Τα δικά μου μάτια είχαν σκούρο μπλε χρώμα, τα δικά μου μαλλιά ήταν κόκκινα, κατακόκκινα. Και σχημάτιζαν μπουκλες.

Δεν έπρεπε να βουρκώνω. Δεν έπρεπε να πονάω. Εγώ ήξερα καλά σε ποιον είχα μοιάσει και ήμουν πολύ περήφανη γι' αυτό. Τα μάτια τα μπλε μού τα είχε χαρίσει η λατρεμένη μου θάλασσα και τα μαλλιά μου είχαν το χρώμα του ήλιου την ώρα που με έλουζε με τις κατακόκκινες ακτίνες του, την ώρα που μου έλεγε «καληνύχτα». Την ώρα του δειλινού.

Κάποιες φορές που με στενοχωρούσε ο μπαμπάς μου, καθόμουν στη μικρή μου παραλία και κοίταζα τα παράξενα βράχια δίπλα μου. Πολλές φορές τα χάιδευα κιόλας. Γιατί κι αυτά μικρά βράχια ήταν και ήθελαν, όπως όλα τα μικρά σ' αυτό τον κό-

σμο, κάποιον να τα φροντίζει. Για να μεγαλώσουν και να θεριέψουν. Στ' αλήθεια ήταν παράξενα αυτά τα βράχια. Ήταν λεία, γκριζα ανοιχτά με φαρδιές άσπρες ρίγες.

Τα αγαπούσα τόσο πολύ.

Πολλές φορές ξάπλωνα πάνω τους, ιδιαίτερα όταν τα ζέστανε ο ήλιος, έκλεινα τα μάτια μου κι ονειρευόμουν. Και με έπαιρνε στην αγκαλιά του ο μπαμπάς σε εκείνα τα ξύπνια όνειρά μου και με φώναζε «κοριτσάκι μου» και έπαιξε μαζί μου με τις ώρες. Φτιάχναμε παρέα τα πιο όμορφα και τα πιο νόστιμα γλυκά του κόσμου. Κι ύστερα άνοιγα τα μάτια μου και γυρνούσα σπίτι με ένα παράξενο χαμόγελο στα χείλη μου, χορτασμένη από αγάπη, φιλία, παιχνίδια, αγκαλιές και γλυκά.

Μπορεί ο μπαμπάς να έκανε το πιο υπέροχο επάγγελμα του κόσμου, αλλά δεν του άρεσε καθόλου η δουλειά του. Έφτιαχνε συνήθως αμυγδαλωτά, καρυδάτα, κουραμπιέδες και μπακλαβαδάκια. Αλλά τα έφτιαχνε με το ζόρι.

Το ήξερα καλά εγώ όταν τον βοηθούσα παρέα με την Τατιάνα το καλοκαίρι, αλλά κι όλες σχεδόν τις ημέρες του χρόνου που δεν είχαμε σχολείο. Πηγαίναμε στο ζαχαροπλαστείο, «παίζαμε» τους σερβιτόρους κι ακούγαμε τον μπαμπά να γκρινιάζει συνέχεια.

«Μα γιατί γκρινιάζει;» μονολογούσα και δεν μπορούσα να βρω την απάντηση.

Πώς είναι δυνατόν να γκρινιάζει κάποιος που φτιάχνει γλυκά; Η γκρινία... η γκρινία είναι κάτι... πικρό. Καμία σχέση με τη γλύκα. Και το εργαστήριο του μπαμπά μοσχοβολούσε γλύκα. Πόσο ήθελα να το δω, να το γνωρίσω, να καταλάβω, να μάθω πώς εκείνα τα άχαρα τσουβάλια που κουβαλούσε αγκομαχώντας εκεί μέσα μεταμορφώνονταν σε γλυκές πανδαισίες!

Δυστυχώς ήταν απαγορευμένο να μπαίνουμε στο εργαστήριό του, εκεί όπου δούλευε με το αλεύρι, τη ζάχαρη κι όλα τα υλικά ζαχαροπλαστικής με τα οποία έφτιαχνε τα γλυκά του. Ήταν ιερός αυτός ο χώρος.

Ένα καλοκαιριότιχο πρωινό δεν άντεξα άλλο. Τόλημσα να μπω σε εκείνο τον ιερό χώρο, τόλημσα να τον παραβιάσω, για να απολαύσω τη μαγεία. Χτυπούσε ανεξέλεγκτα η καρδιά μου, γιατί ήξερα καλά πως έκανα κάτι απαγορευμένο. Χτυπούσε ανεξέλεγκτα κι από την ανυπομονησία μου να δω, να μυρίσω, να νιώσω την ίδια τη γλύκα... Δεν πρόλαβα όμως. Γιατί, μόλις με είδε ο μπαμπάς, τα έχασε. Μου έβαλε τις φωνές, κάτι άγριες φωνές, και ύστερα με χαστούκισε.

Το θυμάμαι ακόμα αυτό το χαστούκι. Καμιά φορά κλείνω τα μάτια και νομίζω πως καίει ακόμα το μάγουλό μου. Και το θυμάμαι καλά γιατί μου είχε φανεί τόσο, μα τόσο άδικο.

Έκλαιγα σε όλον το δρόμο μέχρι να γυρίσω σπίτι μου τρέχοντας. Κι όταν έφτασα, δεν ανέβηκα τις σκάλες για το πατρικό μου. Μόνο κατέβηκα εκείνες που οδηγούσαν στην παραλία μου και βούτηξα έτσι, με τα ρούχα, μέσα στη θάλασσα. Και τα δάκρυστά μου, τα ατέλειωτα εκείνα δάκρυστά μου, έγιναν ένα με το θαλασσινό νερό. Μεσημέριασε, έφτασε το απόγευμα κι εγώ ακόμα εκεί, μέσα στη θάλασσα. Είχα μουλιάσει, έτρεμαν τα δόντια μου, έτρεμα ολόκληρη. Αλλά δεν ήθελα να βγω από τη θάλασσα, δεν ήθελα να αντικρίσω ξανά τον μπαμπά, δεν ήθελα τίποτα.

Το μόνο που ευχόμουν με όλη τη δύναμη της καρδιάς μου ήταν να γινόμουν γοργονάκι. Ένα από εκείνα τα μυθικά πλάσματα της θάλασσας που ζουν χωμένα στα θαλασσινά παραμύθια. Πόσο θα ήθελα να κολυμπάω για πάντα στα γαλανά νερά του νησιού μου, να φτιάξω το δικό μου θαλασσινό ζαχαροπλαστείο στο βυθό, να μην αντικρίσω ξανά το φως του ήλιου, να μη μου βάζει τις φωνές κανένας, να μη με χαστουκίζει κανένας, να μην έχω ανάγκη κανέναν...

Είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει πια, είχα αρχίσει να μελανιάζω, αλλά δεν έβγαινα από το νερό. Είχα κλείσει τα μάτια μου, είχα γυρίσει ανάσκελα και είχα αφήσει το σώμα μου να το κάνει ό,τι θέλει η θάλασσά μου. Γιατί η θάλασσα μ' αγαπούσε. Γιατί η θάλασσα με ήθελε. Γιατί ήμουν δικό της παιδί...

«Νεφέλη! Νεφέλη! Πού είσαι, Νεφέλη;» άκουσα σε μια στιγμή τις διαπεραστικές φωνές της μαμάς μου.

Βρισκόταν πιο κάτω, στο μέρος όπου πλάταινε η παραλία μου. Έτρεχε φωνάζοντας ανάμεσα στα πεύκα και τους μεγάλους ευκάλυπτους που φύτεωναν εκεί. Η φωνή της ήταν γεμάτη αγωνία. Έριξα μια ματιά, μια θολή ματιά προς τη μεριά της, και είδα πως την είχαν πλησιάσει πολλοί άνθρωποι από τα γειτονικά σπίτια.

Δεν έδωσα σημασία στις φωνές της, μόνο που δεν πρόσεξα καθώς κολυμπούσα, μπήκε νερό στο στόμα μου κι άρχισα να βήχω. Όλοι κοίταξαν προς τη μεριά μου. Κάποιος βούτηξε με τα ρούχα και γρήγορα βρέθηκα στην αγκαλιά της μαμάς. Δε θυμάμαι τίποτα άλλο. Μόνο που έτρεμα ακόμα περισσότερο, μόνο που τώρα έτρεμαν ανεξέλεγκτα πια τα δόντια μου κι ένιωθα να πνίγομαι με το θαλασσινό νερό που είχα καταπιεί αλλά και με τα δάκρυστά μου, που φαίνεται πως δεν είχαν στερέψει ύστερα από τόσες ώρες.

Και μετά λιποθύμησα.

Όταν ξανάνοιξα τα μάτια, βρισκόμουν στο κρεβάτι μου. Δίπλα μου ήταν η μαμά και με χάιδευε. Από πάνω της ο μπαμπάς και με κοιτούσε με ένα θυμωμένο ύφος.

«Αυτό θέλεις; Αυτό επιδιώκεις, Νεφέλη; Να μη σε αφήσουμε να κολυμπήσεις ποτέ ξανά; Πες μου!» μου φώναξε αυστηρά.

Δυο μάτια μπλε, δυο μάτια γεμάτα θάλασσα, δυο μάτια γεμάτα παράπονο, τα δικά μου τα μάτια, τον κοίταξαν, αλλά εκείνος δεν έδωσε καμία σημασία.

Κι από εκείνη τη στιγμή το κεφάλαιο «μπαμπάς» για μένα έκλεισε. Μια για πάντα. Κι αν με ρωτούσαν ποτέ αν έχω κι εγώ πατέρα όπως όλα τα παιδιά, θα τους απαντούσα με ένα βροντερό «όχι». Γιατί δεν είχα.

Ήμουν έξι χρονών τότε, ήταν η εποχή του '60. Στην ατμόσφαιρα υπήρχε μια έντονη πολιτική αντιπαλότητα. Οι άντρες, νέοι και γέροι, διάβαζαν εφημερίδες με μανία στα ζαχαροπλαστεία ή τα καφενεία της εποχής. Διάβαζαν, κάπνιζαν, έβριζαν.

Αυτό σήμαινε άντρας για μένα τότε. Κάποιος που καπνίζει συνεχώς, πίνει με τις ώρες παρέα με τους φίλους του καφέ ή ούζο, διαβάζει εφημερίδα και βριζεί. Όχι μόνο τους πολιτικούς αλλά και τους ποδοσφαιριστές.

Κι ενώ οι Έλληνες συνέχιζαν να βριζουν, η Ελλάδα συνέχιζε να μπερδεύεται με τους πολιτικούς της. Ήδη ο Κωνσταντίνος Καραμανλής είχε κηρύξει για άλλη μια φορά εκλογές το 1958, τις οποίες είχε κερδίσει πάλι, ενώ το 1961 δημιουργήθηκε κι ένα νέο πολιτικό κόμμα, η Ένωση Κέντρου. Πρόεδρος της ήταν ο Γεώργιος Παπανδρέου. Κι όλα αυτά τα νέα, τα πολιτικά νέα, παρόλο που δε με ενδιέφεραν καθόλου, τα μάθαινα πρώτη και καλύτερη στο ζαχαροπλαστείο, ανάμεσα στους καφέδες, τα γλυκά, τους καπνούς και τις βρισιές.

Ήμουν μικρή, ήμουν κορίτσι και δεν έπρεπε να βρίζω. Το είχα καταλάβει αυτό. Οι γυναίκες δε βρίζουν. Μόνο οι άντρες. Όπως είχα καταλάβει πως δε θα γινόμουν ποτέ πρωθυπουργός ή ποδοσφαιριστής. Γιατί δεν ήθελα να με βρίζουν.

Όταν βοηθούσαμε τον μπαμπά στο ζαχαροπλαστείο, μας προειδοποιούσε πολύ συχνά κι εμένα και την αδελφή μου να παίρνουμε παραγγελίες, να πηγαίνουμε όσο πιο γρήγορα μπορούμε στο τραπέζι αυτό που μας ζήτησαν και να φεύγουμε χαμογελαστές.

«Όσες βρισιές κι αν ακούτε», μας έλεγε, «από το ένα αντί σας θα μπαίνουν κι από το άλλο θα βγαίνουν».

Εγώ γελούσα από μέσα μου όταν άκουγα να βρίζουν. Γιατί ήξερα πως ήταν απαγορευμένο για τα κορίτσια, γιατί μάθαινα κι εγώ να βρίζω από μέσα μου, παρόλο που ήξερα πως δε θα μπορούσα ποτέ να χρησιμοποιήσω τις παράξενες λέξεις που είχα αποστηθίσει.

Πλάκα είχε!

Ο δικός μου ο μπαμπάς, αυτός που δε με αγαπούσε, δεν έβριζε μπροστά μου. Ούτε μπροστά στην Τατιάνα. Όμως εγώ τον είχα ακούσει πολλές φορές να βριζεί, παρόλο που εκείνος δεν

το ήξερε. Πολλά βράδια που σηκωνόμουν από το κρεβάτι μου για να πάω στην τουαλέτα, άκουγα μέσα από την κλειστή πόρτα της κρεβατοκάμαρας των γονιών μου τον μπαμπά να βρίζει τη μαμά. Κι ύστερα κρατούσα την αναπνοή μου και περιμένα να τον βρῖσει κι η μαμά. Όμως εκείνη φυσούσε μόνο τη μύτη της και μετά... ησυχία. Δεν ξέρω γιατί, αλλά εκείνες τις νύχτες αργούσα πολύ να κοιμηθώ κι η καρδιά μου χοροπηδούσε μέσα στο στήθος μου. Μου θύμιζε τον «Μικρό Τυμπανιστή», το χριστουγεννιάτικο τραγούδι. Τελικά, για να ηρεμήσω και για να σταματήσει να χτυπάει έτσι έξαλλα η καρδιά μου, προσπαθούσα να θυμηθώ τις βρισιές που άκουγα στο ζαχαροπλαστείο.

«Αι στο διάολο!» ψιθύριζα.

Και μετά με έπιαναν οι τύψεις για τα λόγια που είχα τολμήσει να ξεστομίσω, τα λόγια τα απαγορευμένα, και μέχρι να κοιμηθώ ξημέρωνε.

Ευτυχώς που είχα, για να χαίρομαι, τους δυο αγγέλους μου, τις φίλες μου. Είχαμε την ίδια ηλικία, πηγαίναμε στην ίδια τάξη, στο ίδιο σχολείο, μέσα στην πόλη του Πόρου. Όλη σχεδόν την εβδομάδα την περνούσαμε παρέα. Τότε πηγαίναμε και το Σάββατο σχολείο. Κι εκτός από τις ώρες που βοηθούσα τον μπαμπά στο ζαχαροπλαστείο, όλο τον υπόλοιπο χρόνο τον περνούσα παρέα με τις φίλες μου, παρόλο που δεν ταιριάζαμε καθόλου ως χαρακτήρες.

Η Μιρέλλα επέμενε να γίνεται πάντα το δικό της. Το έπαιζε βασίλισσα. Γι' αυτό και μαλώναμε πολύ συχνά. Όμως είχε έναν παράξενο τρόπο να μαγεύει τους πάντες. Ήταν τσαχπίνα, ζωηρή, χαμογελαστή, χαδιάρα. Και την αγαπούσαν όλοι. Δεν ξέραν τους αγαπούσε κι εκείνη όλους. Γι' αυτό που είμαι σίγουρη όμως ήταν πως αγαπούσε πολύ τον εαυτό της.

Η Άρτεμη, πάλι, έκανε πάντα ό,τι της έλεγα εγώ ή η Μιρέλλα, μπορώ να πω πως μας θαύμαζε κιόλας. Ήταν τρυφερή, γλυκιά, καλοσυνάτη, αλλά υπήρχαν και φορές που τα λόγια της με προβλημάτιζαν. Της άρεσε να κλείνεται στον εαυτό της, σαν στρεί-

δι. Κι η καημένη αρρώσταινε συχνά. Πολύ συχνά. Ήταν «φιλάσθενο» κορίτσι, όπως μου είχε πει κάποτε η μαμά. Δεν ήξερα τι σήμαινε αυτή η λέξη. Αυτό που ήξερα ήταν πως μου έλειπε όταν αρρώσταινε.

Τρία κορίτσια, τρεις μικροί άγγελοι, τρεις διαφορετικοί χαρακτήρες, τρία διαφορετικά πεπρωμένα...

Κι ήταν άραγε η καλή μας νεράιδα που κούνησε το ραβδάκι της κι ένωσε τις ζωές μας ή ήταν η ειρωνεία της τύχης;

Η Νεφέλη τρέχει ξυπόλυτη σε παραλίες γεμάτες πεύκα και καθάρια νερά, με ένα χρυσό κουρέλι στα κατακόκκινα μαλλιά της. Μοιάζει πικρή και γλυκιά σαν σοκολάτα, αλλάζει χίλιες μορφές, άλλοτε δυνατή κι άλλοτε ευαίσθητη, μαγεύει...

Η Άρτεμη λούζεται από τον ήλιο, αντικρίζει τη θάλασσα και τα λουλούδια, είναι ευτυχισμένη. Ευωδιάζει βανίλια, ένα μικρό παιδί στη Χώρα των Θαυμάτων, τρυφερό, εύλωτο, τρωτό.

Η Μιρέλλα μοσχοβολάει κανέλα. Απέραντος εγωισμός και γοητεία. Ζωηρή, χαδιάρα, χορεύει παρέα με την οργή και τις ενοχές της για μια μυστηριώδη δολοφονία.

Τρεις μικροί άγγελοι που ανασαίνουν παρέα. Παράλληλες ζωές και συνάμα τόσο διαφορετικές, που τις καθορίζει, άθελά του, ένα αγόρι με μια κιθάρα, ο Άγγελος.

*Μια ιστορία πλημμυρισμένη με ήχους και μυρωδιές,
που προσπαθεί να ανακαλύψει την κλεισμένη
στη χούφτα μας ευτυχία, σε μια Ελλάδα που άλλοτε
μας κανακεύει κι άλλοτε μας πληγώνει...*

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
p s y c h o g i o s . g r

ΚΩΔ. ΜΗΧΣΗΣ: 11261